

Jämställdhet som ”svensk” självklarhet

- en rapport om jämställdhet i kommunal
introduktion av nyanlända flyktingar och
invandrare

Strategiavdelningen
ISBN 91-85363-99-5

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Titel:	Jämställdhet som ”svensk” självklarhet - en rapport om jämställdhet i kommunal introduktion av nyanlända flyktingar och invandrare
Utgiven av:	Länsstyrelsen i Skåne Län
Författare:	Josefin Persson
Utgivningsår:	2006
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne Län Strategiavdelningen 205 15 MALMÖ Tfn: 040-25 20 00 lansstyrelsen@m.lst.se
Copyright:	Länsstyrelsen i Skåne län
Upplaga:	300
ISBN:	91-85363-99-5
Layout:	Victor Duse
Tryckt:	Prinfo/Team Offset & Media
Omslagsbild:	Emma Ingolf

Förord

Länsstyrelsen i Skåne län anslöt sig år 2005 till den Regionala överenskommelsen för Skåne län om utveckling av introduktionen för asylsökande, flyktingar och invandrare. Den utgör en regional plattform för ett samordnat förändringsarbete över kommungränserna i Skåne län.

Förändringsarbetet syftar ytterst till att vidga arbetsmarknaden och skapa en större och mer differentierad meny av kompetenshöjande insatser för den enskilde än vad som finns i den enskilda kommunen. Länsstyrelsens roll i det regionala förändringsarbetet är att förebygga och motverka främlingsfientlighet, rasism och etnisk diskriminering i arbetet och i samhället i övrigt. Vidare ska Länsstyrelsen särskilt uppmärksamma, initiera och stödja insatser för nyanlända, såsom att ta fram en samlad överblick av introduktionsverksamheten i Skåne.

Forskningsresultat visar att det finns betydande skillnader när det gäller kvinnors och mäns möjligheter att ta del av introduktionen. Ett större antal kvinnor än män faller utanför introduktionssatsningarna och graden av egen försörjning är lägre bland kvinnor än bland män¹.

Enligt Integrationsverkets mål för introduktionen ska individen efter avslutad introduktion ha kunskaper om samhällets grundläggande demokratiska värderingar såsom människors lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter samt om jämställdhet och barns rättigheter. Det är viktigt att de aktörer som möter de nyanlända har hög kompetens inom dessa ämnen. Det är också av stor betydelse att individen under introduktionen får individuellt anpassat stöd. Nyanlända flyktingar får inte bemötas som en heterogen grupp, utan som de kvinnor och män, flickor och pojkar de är.

Esmaeil Salehi
Integrationssakkunnig

Lillemor Dahlgren
Jämställdhetsdirektör

---

¹ <http://www.arbetslivsinstitutet.se/pdf/dnr2003-0761.pdf>

Innehållsförteckning

I Inledning.....	I
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Genomförande	1
1.3 Syfte	2
2 Resultat	3
2.1 Jämställdhetsarbetet.....	3
2.2 Okunskap och förvirring	4
2.3 Att utgå från individen	4
2.4 De andra	5
2.5 Att stärka kvinnorna	6
2.6 Familjen	7
2.7 Arbetet.....	8
2.8 Ojämställd praktik: Arbete och ekonomi	9
2.9 Ojämställd praktik: Barn och familj	10
2.10 Kritik och ifrågasättande	11
3 Slutsatser	12
3.1 Jämställdhet i introduktionen	12
3.2 Inte bara en fråga om kön.....	13
3.3 Synpunkter och förslag	15
Källförteckning	17

I Inledning

I.1 Bakgrund

Det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla områden i livet. Länsstyrelsen verkar för att de nationella målen ska få genomslag i länet genom ett samordnande, kunskapsuppbyggande, initierande, stödjande och uppföljande jämställdhetsarbete.

Som en del av sitt jämställdhetsarbete påbörjade Länsstyrelsen i Skåne län under år 2004 ett arbete med att föra in jämställdhetspolitiken i introduktionen av nyanlända flyktingar och invandrare. År 2005 genomfördes en kartläggning av utbildningsansvariga och utbildningsanordnare för nyanlända flyktingar och invandrare i skånska kommuner. Denna rapport utgör en fortsättning på detta arbete.

Rapporten bygger på en magisteruppsats i sociologi som skrevs vid Sociologiska institutionen vid Lunds Universitet. Uppsatsen påbörjades under höstterminen 2005 och slutfördes under vårterminen 2006. Rapporten utgör endast en kortfattad sammanfattning av de resultat som framkom i uppsatsarbetet medan de teoretiska och metodologiska utgångspunkter som ligger till grund för uppsatsen har utelämnats.

I.2 Genomförande

Rapporten bygger på intervjuer och telefonintervjuer med utbildningsansvariga och utbildningsanordnare för introduktion av nyanlända flyktingar och invandrare i skånska kommuner.

Intervjupersonerna kontaktades utifrån Länsstyrelsens sammanställning av kontaktuppgifter till utbildningsansvariga och utbildningsanordnare i de skånska kommuner som anordnar någon introduktionsutbildning för nyanlända flyktingar och invandrare. Sammanlagt intervjuades 19 personer i 12 skånska kommuner.

Bland intervjupersonerna fanns både representanter för introduktionsutbildningar i kommunal regi och representanter för externa utbildningsanordnare som anlitas av kommunerna. Det fanns även stora variationer avseende typ av befattning och förvaltningshemvist bland intervjupersonerna.

Intervjuerna genomfördes som öppna samtal kring de områden som intervjupersonerna själva ansåg ha betydelse i anknytning till jämställdhet och hur det införlivas i introduktionen av nyanlända flyktingar och invandrare. I samtalen ställdes frågor kring hur de utbildningsansvariga och utbildningsanordnarna arbetar med jämställdhet i introduktionen, varför de gör det och vad utbildningen innehåller.

1.3 Syfte

Syftet med rapporten är att:

- Belysa hur jämställdhetsarbete bedrivs i kommunal introduktion av nyanlända flyktingar och invandrare.
- Synliggöra vilka synsätt och vilken förståelse som ligger till grund för kommunernas jämställdhetsarbete i introduktionen.
- Dra slutsatser och lärdomar av kommunernas jämställdhetsarbete i introduktionen samt uppmärksamma eventuella brister och kunskapsluckor.
- Lämna synpunkter och förslag till kommunerna och Länsstyrelsen inför framtida jämställdhetsarbete inom både introduktion och andra verksamhetsområden.

2 Resultat

2.1 Jämställdhetsarbetet

Den allmänna uppfattning som framkom i intervjuerna med de utbildningsansvariga och utbildningsanordnarna var att jämställdhet ska vara en integrerad del i introduktionen och något som genomsyrade allt arbete. Trots att många intervjupersoner framhöll detta verkade det saknas konkreta riktlinjer för hur jämställdhetsarbetet ska genomföras.

Bakgrunden till varför jämställdhetsarbete bedrevs i introduktionen förklarades som en följd av en allmän samhällsanda eller av enskilda individers särskilda engagemang eller lämplighet. Sådan lämplighet var exempelvis att intervjupersonerna genom personliga egenskaper, utbildning eller erfarenhet såg sig som särskilt kompetenta att hantera frågor kring jämställdhet.

Det jämställdhetsarbete som bedrevs inom introduktionen tycktes i stor utsträckning förstås som något "naturligt" eller "självklart" snarare än som ett resultat av styrning ovanifrån eller av att jämställdhet är ett område som medvetet prioriteras inom verksamheten.

I intervjuerna framkom olika formella krav avseende jämställdhet som läroplaner eller jämställdhetsplaner. De formella kraven verkade dock ofta sakna egentlig förankring i verksamheten. Trots detta och bristen på konkreta riktlinjer hade ändå de flesta intervjupersonerna lätt att tala om jämställdhet och kunde på olika sätt relatera jämställdhet till den egna verksamheten.

Intervjupersonerna gav olika exempel på hur jämställdhetsarbete bedrevs i introduktionen: Jämställdhet var ett område som togs upp i den allmänna samhällsinformationen och i SFI-utbildningen. Särskilda föreläsningar eller diskussionsgrupper kring våld mot kvinnor, sex- och samlevnadsundervisning eller föräldraskap var exempel på sådant som togs upp. Frågor i anknytning till jämställdhet brukade också ofta komma upp med anledning av skildringar i media eller händelser i deltagarnas vardagsliv. Andra exempel som gavs var att kvinnliga deltagare uppmuntrades till förvärvsarbete eller uppmanades att skaffa bankomatkort eller att ta körkort.

2.2 Okunskap och förvirring

Någon intervjuperson påtalade en bristande kompetens och ett behov av utbildning för att kunna arbeta med jämställdhet i introduktionen. De flesta andra intervjupersoner verkade däremot anse att de hade tillräcklig kunskap och att de arbetade med jämställdhet på ett tillfredställande sätt. Trots detta framkom ändå en utbredd okunskap om och förvirring kring innebörden av begreppet jämställdhet i intervjuerna.

Flera intervjupersoner tycktes sakna insikt i att begreppet jämställdhet berör relationen mellan kvinnor och män. Ett tydligt exempel på detta var då en intervjuperson som själv krävt att de utbildningsanordnare som kommunen använde sig av ska ha en jämställdhetsplan för introduktionen själv förstod jämställdhet som något som berör diskriminering i allmänhet och inte nödvändigtvis en fråga om kön.

Många gånger användes också begreppen jämställdhet och jämlikhet parallellt och om vart annat i intervjuerna. Även intervjupersoner som inledningsvis tycktes vara på det klara med att jämställdhet betecknar relationen mellan kvinnor och män kunde under samtalens gång halka in på områden som inte på något sätt kunde relateras till kön.

Tillsammans med en osäkerhet kring vad som menas med jämställdhet uttryckte ett par intervjupersoner också en tveksamhet till om jämställdhet alls är ett viktigt begrepp att arbeta utifrån. Svårigheterna med att identifiera eller se betydelsen av ett könsperspektiv kan ses som ytterligare ett tecken på att jämställdhetstänkandet saknar egentlig förankring i verksamheten.

2.3 Att utgå från individen

Många intervjupersoner uttryckte en strävan efter en allmän individualisering av introduktionen. En sådan individualisering uppfattades också som betydelsefull i arbetet med jämställdhet. Ett framgångsrikt jämställdhetsarbete förklarades som ett resultat av en stark fokusering på individen och en i hög utsträckning individualiserad introduktionsutbildning.

Några intervjupersoner menade också att ett individperspektiv ibland var den främsta utgångspunkten i det jämställdhetsarbete som bedrevs. Denna strävan efter att utgå från den enskilda individen rimmade dock illa med andra uppfattningar som uttrycktes i intervjuerna. I samtalen kring jämställdhet framkom många exempel på hur intervjupersoner istället för att prata om enskilda individer kopplade samman deltagarnas egenskaper och behov med deras ursprung i en viss kultur, nation, religion, folk- eller språkgrupp.

Även om många intervjupersoner påpekade att deltagarna i introduktionen utgör en mycket heterogen grupp så förekom mycket grova generaliseringar som är svåra att förena med det individperspektiv som förespråkades. Exempel på sådana uttalanden som gjordes var till exempel att deltagare som tillhörde en viss kultur, nation, religion, folk- eller språkgrupp ansågs vara lätta att arbeta med medan andra ansågs vara svåra att arbeta med ur jämställdhetssynpunkt.

2.4 De andra

En stor del av de konkreta exempel som gavs i intervjuerna angående jämställdhet handlade om att det togs upp i den allmänna samhällsinformation som kommunerna gav till nyanlända i särskilda introduktionskurser eller som en del av SFI-undervisningen. I intervjupersonernas beskrivningar av detta gjordes ofta en tydlig uppdelning mellan "vi" och "de", mellan "svenskar" och deltagarna i introduktionen.

Jämställdhetsarbetet verkade i stor utsträckning gå ut på att kursdeltagarna ska informeras om jämställdhet för att förstå den syn på relationen mellan kvinnor och män som "vi" har i Sverige. Utgångspunkten för resonemanget var en uppfattning om att "vi", dvs. "svenskar", har en annan syn på jämställdhet än "de", dvs. deltagarna i introduktionen.

Jämställdhet framställdes av många intervjupersoner som en norm som "vi" i Sverige lever upp till, men som är främmande för "de andra". Denna skillnad verkade också förstås som en anledning till varför det är viktigt att jämställdhet ingick i introduktionen. Jämställdhet framställdes som ett grundläggande

fundament i det svenska samhället och det uppfattades därför som nödvändigt att de nyanlända skulle ges information om hur ”vi” ser på jämställdhet.

Deltagarna uppfattades som ”de andra” med anledning av deras ursprung i en annan nation, religion, folk- eller språkgrupp än den ”svenska”. ”Svenskar” framställdes därigenom som en homogen grupp av människor med en enhetlig uppfattning av jämställdhet. Denna uppdelning var dock starkt förenklad eftersom varken ”svenskar” eller deltagarna i introduktionen kan förstås som en homogen grupp.

Gränsen till vilka som räknades till ”de andra” verkade dock vara flytande eftersom västerländska eller europeiska invandrare inte i lika hög utsträckning uppfattades som ”de” trots att de ändå inte var ”svenskar”.

2.5 Att stärka kvinnorna

För att komma tillrätta med den bristande jämställdhet som tillskrevs deltagarna i introduktionen talade många intervjupersoner om att stärka individer och i synnerhet kvinnor. Dessa insatser för att stärka kvinnor verkade ofta handla om att informera ”andra” kvinnor om svenska förhållanden för att därmed kunna lyfta dem till samma nivå som ”svenska” kvinnor som representerar den eftersträvarvärda normen för jämställdhet. En vanlig strategi för att nå dessa ”andra” kvinnor tycktes vara att starta särskilda kvinnogrupper inom introduktionen.

Det framkom också en klassaspekt i intervjuerna då utbildningsnivå förstods som något avgörande för jämställdhet. De lågutbildade kvinnorna antogs vara i särskilt behov av jämställdhetsåtgärder som går ut på att de ska bli stärkta. För det första uppfattades utbildning i allmänhet ha positiva effekter på så vis att utbildning medför kunskap om rättigheter vilket i sin tur kan öppna upp för möjligheter. För det andra uppfattades dessa lågutbildade kvinnor i introduktionen också vara underställda sina män.

I intervjuerna framträdde en bild av förtryckta kvinnor som hindrades att delta i utbildning och ett liv utanför hemmet av sina män, sin släkt eller sin kultur. Ett par intervjupersoner uttryckte även en uppfattning om att de

”andra” männen medvetet och utstuderat vill hålla kvinnor utestängda från det ”svenska” samhället.

I samtalen kring jämställdhet i introduktionen framställdes de kvinnliga deltagarna i viss mån som offer för en förtryckande ”annan” kultur i allmänhet, eller av förtryckande ”andra” män i synnerhet. Denna bild förstärktes också genom en uppfattning om att de ”andra” männen förlorade på flytten till Sverige genom minskad status och kontroll över familjen.

I synnerhet framställdes muslimska kvinnor som offer för mannen, kulturen, religionen samt traditionen och därmed helt olik uppfattningen av ”svenska” jämställda kvinnor. I intervjuerna visade sig också slöjan fungera som en tydlig symbol för allt som tycks stå långt ifrån jämställdhet: Kvinnoförtryck, tradition, religion osv. Beslöjade kvinnor förutsattes vara helt annorlunda ”svenska” kvinnor och med slöjan följde en föreställning om muslimska kvinnors hinder och bristande kapacitet.

2.6 Familjen

I intervjuerna framstod familjen som en central utgångspunkt utifrån vilken många av resonemangen i anknytning till jämställdhet utgick. Jämställdhet tycktes dels handla om en familjerelation där kvinnan och mannen ska dela ansvar för hushållsarbete och barn, och dels om förvärvsarbetet där både kvinnan och mannen ska ha en yrkesroll och bidra till familjens försörjning.

I anknytning till företeelser inom familjen och i hemmet togs hemarbete med allt vad det innebär av att diska, städa och göra hushållets inköp ofta upp som en aspekt av jämställdhet. Trots att detta område ofta berördes i intervjuerna verkade det inte ses som särskilt relevant. Ett område som däremot tillskrevs stor betydelse i anknytning till jämställdhet var barn och föräldraskap. Intervjupersonerna talade ofta om dessa ämnen och information och diskussioner kring detta tycktes vara vanligt förekommande i introduktionen.

Det mest uppenbara med denna fokusering på familjen var den så kallade heteronormativitet som uppfattningen om jämställdhet bygger på. I intervjuerna framstod heterosexuell samlevnad som det enda och självklara

sättet att leva på. De familjer som var den självklara utgångspunkten i intervjuerna var så kallade kärnfamiljer bestående av en mamma, en pappa och barn.

I intervjuerna gavs några enstaka exempel på andra familjeformer än kärnfamiljen: Singlar, familjer bestående av ensamstående (i huvudsak mammor), heterosexuella parrelationer utan barn och utökade familjer bestående av flera generationer. Den familjeform som utgjorde grunden i resonemangen var dock alltid den heteronormativa kärnfamiljen. Tystnaden kring icke-heterosexuella samlevnadsformer framstod i det närmaste som massiv.

2.7 Arbetet

Intervjupersonerna betonade i varierande utsträckning att introduktionen syftar till att förbereda deltagarna för arbetslivet i Sverige. En betydelsefull jämställdhetsaspekt i anknytning till detta som framfördes i intervjuerna var att både kvinnor och män ska förvärvsarbeta. Diskussionerna kring arbetet, liksom de kring familjen, byggde på ett heteronormativt resonemang. Utgångspunkten var en heterosexuell parrelation där både kvinnan och mannen ska bidra till familjens försörjning. Denna tvåförsörjarmodell framhölls som något grundläggande för livet i Sverige som deltagarna i introduktionen behövde förstå eller anpassa sig till.

Den huvudsakliga jämställdhetsaspekt som intervjupersonerna tog upp i anknytning till arbete var just betydelsen av att få ut de kvinnliga deltagarna i introduktionen i arbetslivet. I intervjuerna framställdes detta ofta som något problematiskt eftersom kvinnorna ofta beskrevs som familjeorienterade och i avsaknad av yrkeserfarenhet.

I intervjuerna framkom i viss mån en bild där kvinnors erfarenhet av obetalt arbete i hemmet inte värderades på den svenska arbetsmarknaden. Ett par intervjupersoner verkade dock medvetet försöka lyfta fram den kompetens som kvinnorna faktiskt hade inför deras inträde på arbetsmarknaden istället för att fokusera på att de ofta saknade tidigare yrkeserfarenhet.

Utifrån intervjuerna verkade det finnas stora skillnader mellan hur pass inriktade olika utbildningsanordnare var på att få ut kvinnliga deltagare i arbete. Enligt några intervjupersoner förväntades inte alltid de kvinnliga deltagarna i introduktionen kunna leva upp till jämställdhetsidealet som förvärvsarbetande kvinna.

En intervjuperson menade att de i verksamheten omedvetet ställde olika krav på kvinnor och män i introduktionen. Andra intervjupersoner betonade dock att de behandlade kvinnor och män lika och uppfattade introduktionen som en förberedelse inför arbetslivet och att det därför var viktigt att samma krav ställdes på de kvinnor och män som deltog i utbildningen.

2.8 Ojämställd praktik: Arbete och ekonomi

Intervjupersonernas resonemang kring jämställdhet i introduktionen berörde i huvudsak de kvinnliga deltagarna. Kvinnorna verkade uppfattas som det huvudsakliga problemet i anknytning till jämställdhet och skildrades av många intervjupersoner som förtryckta och i behov av att bli stärkta genom särskilda insatser.

Trots detta berättade flera intervjupersoner att de tagit del av rapporter eller utredningar som visat att män ofta får ta del av mer insatser och resurser än kvinnor i introduktionen. Ingen av intervjupersonerna uttryckte dock detta som något problem i den egna verksamheten.

Av intervjuerna framkom också att den starka fokusering på individen som flera intervjupersoner menade främjar jämställdhet mellan kvinnor och män också kan resultera i att insatser främst görs för att män ska komma ut i arbetslivet. Eftersom kommunerna eftersträvar att deltagarna i introduktionen ska bli självförsörjande så snart som möjligt kan detta leda till att insatser främst görs för att män ska komma ut på arbetsmarknaden eftersom männen i introduktionen ofta står närmre arbetsmarknaden än kvinnorna.

I intervjuerna framhövdes ofta betydelsen av kvinnors ekonomiska självständighet och många intervjupersoner berättade att de i introduktionen betonade vikten av egen försörjning samt uppmuntrade kvinnor till att öppna

eget bankkonto där deras inkomster kan sättas in. Trots detta gavs även tydliga exempel som visade att kommuner i sin praktik starkt motverkade ekonomisk jämställdhet. En intervjuperson förklarade att de i den aktuella kommunen ”räknade per hushåll” och förutom i undantagsfall därför även betalade ut kvinnans introduktionsersättning till mannens bankkonto. Avsikten med detta var att minska antalet utbetalningar av besparingsskäl.

Denna behandling var ett tydligt exempel på en ojämställd praktik inom introduktionen. Intressant i anknytning till detta var att intervjupersonen själv såg det som helt otänkbart att en arbetsgivare skulle betala ut en ”svensk” kvinnas lön till hennes mans bankkonto. Sådana praktiker som uppenbart motverkar jämställdhet mellan könen verkade dock inte vara helt främmande i flera kommuner. Liknande exempel gavs i anknytning till undertecknandet av hyreskontrakt då det inte alltid var självklart att både kvinnans och mannens namn fanns med på kontraktet.

2.9 Ojämställd praktik: Barn och familj

Av intervjuerna framgick att de insatser som riktades till kvinnor ofta verkade handla om sådana områden som traditionellt har förknippats med kvinnor. I vissa kommuner diskuterades exempelvis reproduktion, preventivmetoder och kvinnofrid huvudsakligen i kvinnogrupper. Det fanns dock även exempel där områden som föräldraskap och kvinnomisshandel också diskuterades i grupper bestående av både kvinnor och män, men den allmänna tendensen tycktes vara att områden som barn, familj och hälsa var områden som hänfördes till kvinnor.

Utöver att frågor som berör barn och familj i huvudsak tycktes falla på kvinnors lott verkade även ansvaret för att förändra föräldraskapet i en mer jämställd riktning också läggas på kvinnor. Utifrån intervjuerna framgick det att kvinnorna uppmanades att minska sin frånvaro för vård av barn medan männen inte uppmanades att öka sin frånvaro i samma utsträckning.

En förklaring som gavs till varför det var kvinnorna som uppmanades att minska sin frånvaro var att männen ofta lever i Sverige under en tid innan

deras familjer anländer och att det därför inte sågs som ett problem under männens introduktion. En intervjuperson betonade vikten av att diskutera frågor relaterade till jämställdhet med männen innan deras fruar anländer, men i övrigt saknades konkreta exempel på att jämställt föräldraskap diskuterades med de manliga kursdeltagarna i någon större utsträckning.

Enligt intervjupersonerna var det också i huvudsak de kvinnliga kursdeltagarna som tog ut föräldraledighet och en konsekvens av det blev att de fick kortare introduktion än männen. En intervjuperson berättade att de för att motverka detta problem lät bli att räkna in en föräldraledighet i introduktionen för att föräldralediga kvinnor inte skulle behöva gå miste om introduktionstid.

Flera intervjupersoner berättade också att de på olika sätt försökte hålla kontakt med de kvinnliga deltagarna under deras föräldraledighet. Även om sådana åtgärder kan ha positiva följder för kvinnor som annars inte skulle delta i den kommunala introduktionen befäster det snarare än ifrågasätter faktumet att kvinnor tar det huvudsakliga föräldraansvaret.

2.10 Kritik och ifrågasättande

Trots att många intervjupersoner framhöll jämställdhet som en viktig del av det "svenska" samhället och något som därför också bör ingå i introduktionen uttrycktes även ett visst ifrågasättande kring hur jämställda "svenskar" egentligen är.

Detta skedde ofta genom reflektioner över sin egen eller sina närståendes situation. Bland reflektionerna över jämställdhet i Sverige var svårigheter med att kombinera arbetsliv med föräldraskap, löneskillnader och motstånd till att efterleva jämställdhetsidealen olika teman som framkom i intervjuerna.

Några intervjupersoner ifrågasatte även bilden av den "andra" kvinnan som förtryckt och ojämsälld och menade att deltagarna i introduktionen inte nödvändigtvis var mindre jämställda än "svenskar". En intervjuperson uttryckte även kritik mot hela den typ av undervisning som gick ut på att informera "de andra" om svenska förhållanden.

Viss kritik framkom också mot en ensidig fokusering på kvinnan. Denna åsikt uttrycktes delvis av intervjupersonerna själva men var också en uppfattning som de även menade fanns bland både kvinnliga och manliga deltagare i introduktionen.

3 Slutsatser

3.1 Jämställdhet i introduktionen

Utifrån de intervjuer som har gjorts är det omöjligt att uttala sig om någon heltäckande bild av hur jämställdhetsarbetet i den kommunala introduktionen av nyanlända flyktingar och invandrare är eller bör vara upplagt. De intervjuer som har gjorts kan dock ändå ge en inblick i hur jämställdhetsarbete bedrivs i kommunal introduktion av nyanlända flyktingar och invandrare samt synliggöra vilka synsätt och vilken förståelse som ligger till grund för arbetet.

Utifrån intervjuerna verkar jämställdhetsbegreppet ha haft stor genomslagskraft och vara ett bekvämt ord som många intervjupersoner har tagit till sig. De flesta intervjupersonerna talade med lätthet om jämställdhet och kunde relatera det till sin egen verksamhet i introduktionen. Jämställdhet framställdes många gånger som en självklarhet och som en given norm som bör eftersträvas.

Trots detta hade flera intervjupersoner svårigheter med att identifiera eller se betydelsen av ett könsperspektiv. Det framkom dessutom en utbredd okunskap och förvirring kring innebörden av begreppet jämställdhet vilket tyder på att jämställdhetstänkandet kan sakna egentlig förankring i verksamheten. Intervjupersonernas utsagor tyder också på ett oflekterat och oproblematiserat förhållningssätt till hur jämställdhetsarbetet ska genomföras.

Sammantaget medför detta en uppenbar risk för att jämställdhetsarbetet stannar vid att vara löst prat där allt eller inget kan ingå eftersom det saknas konkreta handlingsplaner eller mål att efterleva. Även om tanken med att utgå från den enskilda individens förutsättningar och behov kanske är god kan den dock vara svårt att genomföra i praktiken. En okritisk användning av denna

princip kan medföra att individer ges olika tillgång till åtgärder och resurser och inte bemöts på samma sätt utifrån felaktiga uppfattningar om deras skilda förutsättningar och behov.

Av intervjuerna framgick att åtgärder som säger sig fokusera på individen men som resulterar i att män får större del av resurser, men även åtgärder som specifikt riktas till kvinnor men som befäster deras föräldraansvar, kan ges som exempel på hur jämställdhetsarbete bedrivs i introduktionen. Att kvinnors och mäns introduktionsersättning kan klumpas ihop för att betalas ut till mannens konto är ett tveklöst exempel på förekomsten av ojämställd praktik inom introduktionen.

I intervjuerna framkom även att jämställdhet inte verkar vara något som diskuteras internt bland de utbildningsansvariga och utbildningsanordnarna och att det inte är något som sätts relateras till deras eget arbetssätt. Jämställdhet verkar utifrån intervjupersonernas utsagor snarare i huvudsak sättas i relation till deltagarna i introduktionen och inriktas på hur de kan förändras i en mer jämställd riktning. Detta tyder på en bristande insikt om att jämställdhet i allra högsta grad inte är uppnått i Sverige och att det krävs aktiva åtgärder och insatser för att åtgärda detta.

3.2 Inte bara en fråga om kön

Av intervjuerna framgick det tydligt att jämställdhet inte bara är ett område som berör relationen mellan kvinnor och män. Kön är inte det enda som är avgörande för resonemangen kring och förståelsen av jämställdhet. Andra kategorier som etnicitet, sexualitet och klass hade på olika sätt betydelse för intervjupersonernas förståelse av jämställdhet.

Mest uppenbar var betydelsen av etnicitet i relation till jämställdhet. I intervjupersonernas berättelser om jämställdhet gjordes en tydlig uppdelning mellan "vi" och "de", mellan "svenskar" och "de andra". Intervjupersonernas berättelser om jämställdhet berörde i lika stor utsträckning relationen mellan "svenskar" och "de andra" som relationen mellan kvinnor och män. Jämställdhet framställdes av många intervjupersoner som en självklarhet och en

norm som ”vi” i Sverige lever upp till, men som är främmande för ”de andra”. Därmed framträdde en bild av jämställda ”svenskar” och ojämställda deltagare i introduktionen.

Skapandet av denna bild av ”de andra” kan förstås som en del av skapandet av den egna självbilden. Jämställdhet tycks vara grundläggande för den svenska självbilden och utifrån intervjupersonernas utsagor verkade bristande jämställdhet och könsförtryck i huvudsak uppfattas som ett problem i andra kulturer och i andra länder men som något främmande i Sverige. Ett sådant resonemang kan dölja rasistiska och patriarkala strukturer och blundar för den en bristande jämställdhet som råder inom alla samhällsområden i Sverige idag.

Sexualitet var ett område som var mindre uttryckt men inte desto mindre framträdande i intervjupersonernas berättelser om jämställdhet. Den heterosexuella normen var inte något som uttalades i intervjuerna men togs istället helt och hållet för given. Jämställdheten tar utgångspunkt och återskapar en idé om relationen mellan kvinnor och män, både när det gäller arbets- och familjelivet. Den huvudsakliga fokuseringen när det gäller jämställdhet ligger vid den ojämställda heterosexuella parrelationen. Jämställdhet mellan könen förväntas uppnås genom delat föräldraansvar och delad försörjning i den enskilda heterosexuella parrelationen.

Att heterosexuell tvåsamhet tas för givet får som konsekvens att ensamstående föräldrar och personer som lever i icke-heterosexuella relationer marginaliseras. Det sätt varpå den enskilda heterosexuella parrelationen fungerar som utgångspunkt i resonemangen kring jämställdhet medför också att fokus läggs på individnivå medan strukturella förklaringar inte tillmäts någon större vikt i förståelsen av bristande jämställdheten mellan kvinnor och män.

Klass var ett område som inte utvecklades i någon större utsträckning under intervjuerna. Det är ändå viktigt att reflektera över vilken betydelse klass har för förståelsen av jämställdhet. De lågutbildade deltagarna i introduktionen uppfattades befinna sig särskilt långt ifrån jämställdhetsidealet medan intervjupersonerna själva ofta uppfattade sig ha kompetens att hantera frågor i anknytning till jämställdhet med hänvisning till sin utbildning. Detta öppnar

upp för frågor kring vem som har möjlighet att definiera andras behov samt vems verklighetsuppfattning och kunskap som ligger till grund för jämställdhetsarbetets utformning.

Sammantaget gav intervjuerna många tecken på att jämställdhet inte bara är en fråga om kön. I de diskussioner som förs kring jämställdhet krävs därför en insikt om hur kategorier som kön, etnicitet, sexualitet och klass samverkar. En sådan förståelse bör vara utgångspunkt i jämställdhetsarbetets utformning inom såväl introduktionen som andra kommunala verksamheter där syftet är att på allvar erbjuda människor samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter.

3.3 Synpunkter och förslag

- Det krävs tydligare mål, styrning och förankring rörande jämställdhetsarbetet i introduktionen. Konkreta riktlinjer för jämställdhetsarbetet behöver utformas och betonas av ledning och ansvariga.
- Det finns ett behov av utbildning kring jämställdhet för att de som arbetar inom introduktionen ska identifiera och se betydelsen av ett könsperspektiv. Det krävs en insikt i att jämställdhet inte är något som ger sig självt utan är något som måste förstås som ett resultat av målmedvetet arbete.
- Verksamheterna inom introduktionen måste kartläggas och analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. Åtgärder och insatser bör undersökas för att ta reda på vad konsekvenserna blir ur jämställdhetssynpunkt. De som arbetar inom introduktionen måste rannsaka sina egna praktiker och förhållningssätt och vara observanta på om de främjar eller motverkar jämställdhet.
- Det krävs en insikt om att jämställdhet inte är uppnått i Sverige. Bristande jämställdhet får inte uppfattas som ett problem inom andra kulturer i andra länder utan som ett problem som råder inom alla samhällsområden i Sverige idag.

- Introduktionen bör präglas av att jämställdhetsarbete är en integrerad del i verksamheten på grund av att det är ett problem bland svenskar i allmänhet och inte bland invandrare och flyktingar i synnerhet.
- Det behöver uppmärksammas att stereotypa och förenklade föreställningar om jämställda "svenskar" och ojämställda "andra" kan gömma patriarkala och rasistiska strukturer i Sverige.
- Det krävs en förståelse för att jämställdhet är ett problem på strukturell nivå och inte på individnivå. Jämställdhetsarbetet kan därför inte enbart handla om att förändra relationen mellan den enskilda kvinnan och mannen.
- De heteronormativa resonemang som jämställdheten är uppbyggd kring måste ifrågasättas. Jämställdhet är en fråga kring relationen mellan män och kvinnor som grupp och bör därför inte ta sin utgångspunkt i den heterosexuella parrelationen.
- För att skapa en introduktion som på allvar syftar till att erbjuda lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter behöver nya jämställdhetsstrategier formuleras som parallellt med kön också tar hänsyn till etnicitet, sexualitet och klass.

Källförteckning

Rapporten grundas på uppsatsen:

Persson, Josefin. Jämställdhet som ”svensk” självklarhet – En diskursanalys av hur det talas om jämställdhet i kommunal introduktion av nyanlända flyktingar och invandrare. Sociologiska institutionen, Lunds universitet, 2006.

Uppsatsen finns tillgänglig i elektronisk form på följande Internet-adress:

<http://theses.lub.lu.se/undergrad>

Denna rapport ger en inblick i jämställdhetsarbetet i den kommunala introduktionsverksamheten för nyanlända kvinnor och män. Den bygger på intervjuer med utbildningsansvariga och utbildningsanordnare för introduktion av nyanlända flyktingar och invandrare i skånska kommuner. Rapporten ger en bild av hur jämställdheten uppfattas och tillämpas av de inblandade i det praktiska arbetet med nyanländas introduktion. Syftet är att synliggöra vilka synsätt och vilken förståelse som ligger till grund för kommunernas jämställdhetsarbete i introduktionen. Ambitionen är att sprida kunskap, dra lärdomar av kommunernas jämställdhetsarbete samt att uppmärksamma eventuella brister och kunskapsluckor i sammanhanget.